

**MALAKOLÓGIAI
TÁJÉKOZTATÓ 2.**

**DOBÓ
ISTVÁN
VÁRMŰZEUM**

MALAKOLÓGIAI TÁJÉKOZTATÓ

2.

EGER, 1982

Kiadja a
D O B Ó I S T V Á N V Á R M U Z E U M
Természettudományi Csoportja

Szerkeszti:
Dr. FÜKÖH LEVENTE

Grafika:
CSINTALAN ANDRÁS

Felelős kiadó: Dr. Bodó Sándor
Készült a Heves megyei Tanács Házinyomdájában
200 példányban 241/1982.

HU ISSN 0230 - 0648

T A R T A L O M

Oldal

I. MÓDSZER

- Dr. Parászka László: Csigalelőhelyek jellemzésének lehetősége jellemző növények segítségével 5
- Dr. Pintér István: A malakológiai felkutatottság kiszámításának gyakorlati tapasztalatai ... 9
- Dr. Füköh Levente: A holocén faunakutatás jelentősége a recens fauna feltárásában..... 12

II. TUDOMÁNYOS FELDOLGOZÁSOK

A. Paleontológia

- Fényes József: Fiatal negyedidőszaki tavi faunák összehasonlító fejlődéstörténeti vizsgálata... 14
- Dr. Füköh Levente: Pleisztocén szelvény az Eger-patak völgyében.... 17
- F. Szabó Ilona: Kislőd melletti pleisztocén képződmények malakológiai vizsgálata..... 19

B. Faunisztika, ökológia, élettan

- Dr. Bába Károly: A folyók hatása az Alföld tájegységeinek szárazföldi malakofaunájára 22

Dr. Kovács Gyula - Dr. Richnovszky Andor: A Velencei-tó malakológiai kutatása.....	25
Dr. Merényi László: Néhány mikromorfoló- giai adat csigáknál.....	28
Szabó Sándor: Vizicsiga eloszlásvizsgálá- tok a Kiskunsági Nemzeti Park Kiskunsági Puszta te- rületén.....	30
Varga András: Adatok a Streptopelia tur- tus /gerle/ csigafogyasztá- sához.....	34

III. GYŰJTEMÉNY-ISMERTETÉSEK

Varga András: A miskolci Herman Ottó Mu- zeum Mollusca-gyűjteménye..	36
Varga András: A Homonnay-gyűjteményben található puhatestűek.....	38

IV. A BÜKKI NEMZETI PARK KUTATÁSA

Dr. Bába Károly: A BNP kutatásának hely- zete az 1981 évben.....	47
---	----

KIADVÁNY-ISMERTETÉS	50
---------------------	----

dr. Parászka László:

CSIGALELŐHELYEK JELLEMZÉSÉNEK LEHETŐSÉGE JELZŐNÖVÉNYEK SEGÍTSÉGÉVEL

Abstracts: A more detailed characterisation of snail provenance and a better knowledge of changes in natural surroundings can be deduced with the help of soil indicating plants. These plants are not only easy to identify with some practise, but also give reliable information about the moisture, constraint and density or acidity of the soil without the need of any special training or the disturbance of the soil itself.

A csigák elterjedésére, egy bitópban megjelenő fajok összességére, az egyedek mennyiségének, formájának, alkatának kialakulására nyilván hatnak azok a környezeti tényezők, amelyek tartózkodási helyükkel, táplálkozásukkal, fejlődésükkel kapcsolatosak, illetve azokat befolyásolják.

Néhány ilyen tényező:

- a talajfelszín alakulása /domborzat, mikrodomborzat, fekvés kitettség/
- a talaj szerkezeti állapota /kötöttség, tömördöttség, levegőtlenység/
- a talaj nedvességi állapota /vizenyősség, talajvíz mélysége és ingadozása, mozgása, pangottsága/
- a talaj kémiai tulajdonságai /kémhatás, mésztartalom, savanyúság, szervesanyag-tartalom/

- szerves anyag felhalmozódása a talaj felszínén, avarképződés
- a növényzet /állománysűrűség, árnyékoltság, talajborítás/

A felsorolt tényezők egy része könnyen megállapítható, másik része azonban - főként a talajtulajdonságok értékelése - részletes vizsgálatokat, komolyabb felkészülést kíván.

A felsorolt talajtényezők alakulására, az összefüggések vizsgálatára - talajfeltárás nélkül is - megbízható tájékoztatást ad a természetes növénytakaró. Ennek részét képezik a talajjelző növények.

A jelzőnövények - növénytársulások - ugyanis, tömegesen /vagy nagyobb számban/ csak meghatározott körülmények között található. Így vannak a talajvíz mélységére, mozgására utaló vagy a talaj kémhatását jelző mészigényes, mészkerülő növények.

A következőkben ezek közül kívánok a teljesség igénye nélkül bemutatni:

Időszakosan vizállásos területre, illetve 0-50 cm-ig terjedő talajvizra utalnak:

Juhsóska /*Rumex acetosella*/
Iszap zsurló /*Equisetum fluviatile*/
Iszap kocsord /*Peucedanum palustre*/
Sárga nőszirm /*Iris pseudacorus*/
Béka boglárka /*Ranunculus Flammula*/
Vizi menta /*Mentha aquatica*/
Mocsári gólyahír /*Caltha palustris*/
Mocsári galaj /*Gallium palustre*/
Béka szittyó /*Juncus effusus*/

Csomós szittyó /*Juncus conglomeratus*/
Erdei zsurló /*Equisetum silvestris*/
Mocsári pajzsika /*Driopteris Thelypteris*/
Posvány sás /*Carex acutiformis*/

Nedves vagy túl nedves talajt jeleznek:

Réti legyezőfü /*Filipendula ulmaria*/
Réti füzény /*Lythrum salicaria*/
Vizparti angyalgyökér /*Angelica silvestris*/
Posvány galaj /*Gallium uliginosum*/
Nyulkömény /*Selinum carcifolia*/
Fekete nádálytő /*Symphitum Officinale*/
Fehér tippán /*Agrostis alba*/
Gyepes sédbuza /*Deschampsia caespitosa*/
Görcsös görvényfü /*Scrophularia nodosa*/
Réti kakukkszegfü /*Lichnis flos-cuculi*/
Kék perje /*Mollinia coerulea*/
Széleslevelű gyapjusás /*Eriophorum latifolium*/
Keskenylevelű gyapjusás /*Eriophorum angustifolium*/
Martilapu /*Tussilago Farfara*/

Míg a talajvízszintre vonatkozó furások csak a pillanatnyi állapotra utalnak, a növénytakaró általánosan jellemző információt ad. Pl. egy nyáron környezetbe illő száraz terület lehet egyébként magas talajvízű, időszakosan vízállásos./

Egyes nedvességet igénylő növények, növénytársulások a talaj egyéb tulajdonságaira is utalhatnak. Pl. az előzők közül a következők /csak magyar néven közlöm/:

Mészkerülő, savanyu talajt kedvel a juh sóska, sárga nőszirm, béka boglárka, mocsári gólyahir, béka szittyó, csomós szittyó, posvány galaj, görcsös görvényfü, keskenylevelű gyapjusás.

Meszes talajt kívánnak az iszap kocsord, réti fűzény, széleslevelű gyapjusás, posvány sás, martilapu.

Kötött tömődött talajt jelez a bőka szittyó, csomós szittyó, mezei zsurló, martilapu, fehér tippán.

A kék perje magas talajviz szintű nedves réteken, nyáron a felszínig kiszáradó mélyedésekben található.

A nem vizenyős talajok különböző tulajdonságainak jellemzésére is több jelzőnövényt találhatunk. Ezek főként akkor jellemzőek, ha a területen tömegesen fordulnak elő. Ezekre részletesen nem kívánok kitérni.

E néhány szempont ismertetésével kívántam gondolatébresztésként a csigalelőhelyek bővebb jellemzésének lehetőségét felvetni.

Összefoglalás:

A csigalelőhelyek részletesebb jellemzésére, a természeti és környezeti tényezők alakulásának jobb megismerésére, nagy lehetőséget rejtenek a talajjelző növények. Felismerésük kis gyakorlattal elsajátítható. Előnyösen alkalmazhatók, mert komolyabb szakmai felkészültség nélkül és a talaj feltárása nélkül, megbízható tájékoztatást nyújtanak a talaj nedvességi viszonyairól, kötöttségéről és tömődöttségéről, meszességéről vagy savanyúságáról stb.

Segítségükkel közelebb juthatunk a csigatermőhelyek jobb leírásához és megismeréséhez.

Dr. Pintér István:

A MALAKOLÓGIAI FELKUTATOTTSÁG KISZÁMITÁSÁNAK
GYAKORLATI TAPASZTALATAI

Abstracts: Author has experienced, that the possibility of the occurrence of certain molluscan species in the squares of the UTM square-mesh can be calculated if the ground and the species that were found so far are known. If the hundredfold of the so far known species is divided by the total of the species /so far known plus probable ones/ we get the percental degree of malacological exploredness.

Sok szó esett már arról, hogy a négyzethálós faunatérkép "fekete" négyzetei mennyire megtévesztők. A "fehér" négyzetek jelentése egyértelmű: ott még egyáltalán nem volt gyűjtés, illetve egyetlen fajt sem ismerünk onnan. A "fekete" négyzeteknél azonban az a látszat, hogy ezzel a területtel rendben vagyunk. Pedig a fekete pont valójában csak azt jelzi, hogy ebben a 100 négyzetkilométerben már találtunk legalább egy fajt. A Soosiana 1980/77-78. oldalon külön jegyzék sorolja fel, hogy az egyes négyzetekben eddig hány faj került elő, a fajok név szerinti felsorolását azonban csak a budapesti Természettudományi Múzeum országos kartonjaiból lehet megállapítani. De még ez sem ad választ arra a kérdésre, hogy milyen mértékben ismerjük az illető területet /hiszen nyilvánvaló, hogy szántóföldön sokkal kevesebb puhatestű faj talál életlehetőséget, mint lápvidéken/, s másrészt arra sem kapunk utmutatást, hogy további kutatásainkat különösen milyen fajokra irányítsuk.

A Soosiana 1981. kötetében ismertettem - inkább csak javaslatként, kísérletként - hogyan lehet százalékosan kiszámítani egy-egy négyzet felkutatottságát s hogyan tudjuk mintegy megtervezni további gyűjtéseinket.

Elgondolásom lényege: a kérdéses négyzetet közvetlenül vagy legalább jó térkép alapján ismernünk kell és tudnunk kell azt is, hogy ott és a környékén eddig milyen fajok ismeretesek. Így valószínűségi alapon megbecsülhetjük, hogy itt még milyen fajokra számíthatunk. A felkutatottság százalékát pedig úgy kapjuk meg, hogy az eddig előkerült fajok százszorosát elosztjuk az összes, tehát eddigi és még várható fajok számával.

Az elmúlt hónapokban elég sokat gyűjtöttem, olyan négyzetekben is, amelyeknek felkutatottsági százalékát előzőleg már kiszámítottam.

A "vár" fajok jegyzékét az újabb gyűjtések adataival kiegészítve megállapíthatónak látom, hogy: a/ általában az új fajok jelentős része szerepel a "betervezettek" között, de mégis mindig akadnak olyan fajok, melyekre nem számítottam; b/ a terep alaposabb megismerésével /pl. van-e ott égeres/ finomítani, pontosítani lehet a várható fajok jegyzékét; c/ minden egyes négyzetben minél több, egymástól lehetőleg különböző terepen kell gyűjtenünk; d/ az egész országra vonatkozó valószínűségi számítás csak az összes malakológus egybehangolt közreműködésével végezhető el, mert egyikünk sem ismerhet minden területet.

A malakológusok hozzászólásai, bírálati, kiegészítő és ellenjavaslatai, főként pedig a javaslatok gyakorlati kipróbálása és országos alkalmazása elősegítik a faunakutatást és az ismeretlen és kevésbé ismert területek felderítését.

Dr. Füköh Levente:

A HOLOCÉN FAUNAKUTATÁS JELENTŐSÉGE
A RECENS FAUNA FELTÁRÁSÁBAN

Abstracts: The aim of the paper is to help the malacological research of the Bükk National Park with the demonstration of the relationship between the holocene and the recent fauna. The author enumerates the species which are known so far excludingly from the recent or holocene complexes. We know 79 recent and 64 holocene terrestrial species in the DU 52, 54, 62, 73 squares. There are only 19 species in the recent fauna which is lacking in the holocene, while 4 of the holocene species have not yet been collected in recent circumstances.

A negyedkori üledékekben talált fosszilis vagy szubfosszilis fajokat ez idáig a faunafejlődések rekonstruálásánál használták föl. A faunatörténeti vizsgálatok a holocénnel véget érnek, a további fejlődést nem nyomozták, a változásokat nem vezették át a mai faunára. Pedig állatföldrajzi kutatások esetében a holocén fauna sok olyan adatot szolgáltatathat, mely csak a recens fauna vizsgálatánál nem tűnik ki.

Erre a lehetőségre mutatott rá Krolopp Endre /1973/, amikor a fosszilis anyag segítségével sikerült bizonyítania, hogy a Bükkben közönséges Ruthenica filograna /Rm./ előfordulása a Dunántúlon nem is olyan meglepő mint azt gondolták.

A következőkben a már ismert Bükki holocén faunákat vetem össze a ma ismert recens adatokkal. Ebben a munkámban nagy segítségemre volt a Soósiana térkép kötete /Pintér, L.-Richnovszky, A.-S. Szigethy, A. 1979/. Az alábbi statisztikai számításoknál a DU 52;54;62;73 négyzetekben 1979-ig ismertetett adatokat vettem figyelembe, így az újabb kutatások eredményeinek következtében a változás lehetősége fennáll.

Az elterjedési térképek szerint az említett négyzetekben 79 recens szárazföldi faj található. Ennek a faunának 19 olyan faj is tagja, melyek ez idáig holocén üledékekből nem kerültek elő: Balea perversa, Ceciloides acicula, Helicella obvia, Helix lutescens, Hygromia transsylvanica, Monacha cartusiana, Perforatella bidentata, Perforatella rubiginosa, Pupilla muscorum, Pupilla triplicata, Spelaeodiscus triaria, Succinea elegans, Succinea oblonga, Succinea putris, Trichia hispida, Trichia unidentata, Vertigo alpestris, Vertigo antivertigo, Vestia turgida. A 19 faj között találjuk a két holocén bevándorlót, a H.obviát és a M.cartusianát is.

A barlangi üledékekből 4 olyan faj került elő, mely ma nem tagja a bükki szárazföldi Mollusca faunának, holott az ország más tájain meglétük bizonyított: Iphigena plicatula /Dunántul/, Discus ruderatus /Máttra/, Discus rotundatus /Máttra, Dunántul/, Clausilia cruciata /Tornai-karszt/.

Az elmúlt évben megindult bükki malakológiai kutatások eredményeként várható, hogy a recens és holocén fauna közötti különbségek fokozatosan megszűnnek.

Fényes József:

FIATAL NEGYEDIDŐSZAKI TAVI FAUNÁK ÖSSZEHASONLÍTÓ
FEJLŐDÉSTÖRTÉNETI VIZSGÁLATA

Abstracts: The examination of the young, quarternary molluscan faunas, neglected for a long time, yields valuable information concerning the characteristics of the contemporary geological surroundings and the palaeobiotops of molluscs of a given territory. Thus the examination of the preserved lakes of the Kiskunság National Park, representing a unique natural value in itself, adds to the uncovering of the unadvantageous anthropogenous influence, also mirroring in the molluscan fauna. The investigations help to prognose and preserve the original circumstances in the territory.

A legtöbb geológiai vizsgálat célja közvetve vagy közvetlenül az egykori környezet rekonstruálása. A szedimentológia az egykori üledék, illetve a belőlük keletkezett üledékes kőzetek és ősmaradvány együttesük vizsgálatával fokozottan törekszik az üledékes környezetek mind több és több környezeti tényezőjének pontos megismerésére.

Vizsgálatunk célja kettős volt: egyrészt a tavi üledékképződést kísérő - időben egymást követő - Mollusca-fauna társulások változásainak értelmezése; másrészt a Kiskunsági Nemzeti Park területén található tavak fejlődéstörténetének rekonstruálása, az eredeti állapot visszaállításának segítése. A feldolgozott tavak ma már ugyanis a Nemzeti Park részeként védett állapotban egyedülálló értéket képviselnek.

A vizsgálatok a Duna-Tisza közének három jellemző tipustavának - a folyóvízi környezetben települt Duna-völgyi Vörösmocsár, a folyóvízi és eolikus izsáki Kolon-tó és az eolikus térszínen kialakult bugaci Kerek-tó - üledékföldtani vizsgálataihoz kapcsolódó Mollusca-faunák elemzésén alapulnak és jellegzetes Ny-K-i szelvényben vizsgálja a tavak földtani felépítését, fejlődéstörténetét.

A három tó területén telepített furások mintaanyagának vizsgálata során talált fajokat az ebből a célból készített ökológiai csoportokba soroltuk, figyelembe véve azok környezeti igényét. A statisztikus értékelést grafikus ábrázolás követte. Ezután pedig az egyes üledéktípusok puhatestű-faunájának összehasonlító elemzése következett.

A több százezer Mollusca-egyed fentebb említett szempontokat figyelembe vevő értékelése után az egyes üledéktípusok faunáinak összevetésével általános fejlődéstörténeti törvényszerűségek állapíthatók meg, melyek közül a legfontosabbak a következők.

Az egyes fajok relatív dominanciaérték változásából a tözegesedés és feltöltődés szakaszaira lehet következtetni, mivel az ily módon adódó környezeti viszonyoknak új puhatestű társulás felel meg.

A vízi fauna a vízborítás okozta viszonylag állandóbb környezeti tényezők miatt a klimatikus változásokra kevésbé reagál, azokat inkább a vízparti és szárazföldi fauna jelzi.

Az üledékfelhalmozódás gyors megváltozásakor rendellenesen apró, illetve torz egyedek jelennek meg. A rendellenes növekedés oka a környezeti tényezők, a táplálék, az élettér és vízkémiai feltételek megváltozásában keresendő. Ez a jelenség főként a karbonátiszapok kezdeti kiválásakor, illetve a karbonátiszap és a tőzeg határán jelentkezik.

Az egyes üledékek genetikájának pontos meghatározásához nélkülözhetetlenül fontos az üledékföldtani eredményeknek a faunisztikai vizsgálatokkal való összevetése; az utóbbinál figyelembe kell venni a héjak megtartási állapotát, előfordulásának módját és gyakoriságát is.

A biológiai és földtani vizsgálatoknak lehetőségeikhez mérten hozzá kell járulniuk környezetük megóvásához, a természeti értékeinket fenyegető káros hatások előrejelzéséhez, elhárításához.

Mindezekre a bevezetőben megfogalmazott célkitűzéseknek megfelelően a Kiskunsági Nemzeti Park szakembereinek figyelmét felhívtuk. Részben közös munkánk eredménye a Kolon-tó D-i részén folyamatban lévő zárótöltés építése, amely a tó É-i részén az eredeti állapot megőrzését segíti.

Dr. Füköb Levente:

PLEISZTOCÉN SZELVÉNY AZ EGER-PATAK VÖLGYÉBEN +

Abstracts: The section made in the valley of streamlet Eger near Andornaktálya uncovered pleistocene sediment. The loessy sand on the 2nd terrace gravel of streamlet Eger contains well preserved snails in a great quantity. The fauna dates the formation of the sediment from the last glacial period, i.e. between W_1 and W_3 . The faunistical results coincide with the outcome of the terracemorphological examinations.

Andornaktálya mellett az eger-füzesabonyi vasutvonal mentén a 115. vasuti kilométerkőnél egy felhagyott kavicsbányában több méteres feltárásban tanulmányozható az Eger-patak II. teraszka-
vicsa, melyre rétegzett löszös homok települ. A szelvényt humuszos üledék zárja le. A feltárást 1980-ban vizsgáltuk át részletesen, őslénytani szempontból. A begyűjtött mintákból iszapolás útján jelentős Mollusca-faunát sikerült nyernünk.

A begyűjtött nyolc minta faunisztikai kiértékelése alapján az alábbiakat lehetett megállapítani: a minták közül statisztikai módszerekkel a 3., 4. és 5. minták faunája értékelhető. A 3. és 5. mintában melegigényes fajok fordulnak elő /Chondrula tridens, Pupilla triplicata/, a 4. mintában ezek eltűnésével párhuzamosan a hűvösebb klimaperiodusokra jellemző faj jelenik meg /Vallonia tenuilabris/. Érdekessége a faunának, hogy egyes mintákban meleg vizű forrásokra uta-

+ A szelvény és fauna részletes ismertetése a Folia His.- Nat. Mus. Matr. 8. kötetében jelenik meg.

ló fajok is megjelennek /Theodoxus prevostianus, Fagotia sp./, melyek az egri langyos vizű forrásokból a víz szállító munkája révén juthattak el az üledékbe.

A faunavizsgálat alapján levonható biosztratigráfiai következtetések szerint az üledék a W_1 és W_3 között képződhetett, ezt a következtetést a teraszmorfológiai vizsgálatok /Pinczés, Z. 1957/ is alátámasztják.

F. Szabó Ilona:

KISLŐD MELLETTI PLEISZTOCÉN KÉPZŐDMÉNYEK
MALAKOLÓGIAI VIZSGÁLATA

Abstracts: Author introduces the fauna of the pleistocene layers unearthed by a ravine at village Kislőd in county Veszprém. Beside the reconstruction of the oecological circumstances author attempts to define the age of the site as well. The large quantity of Semilimax kotüle and Succinea schumacheri, rarely occurring in the Hungarian pleistocene deposits is of special faunistical interest.

A lelőhely a Veszprém megyei Kislődtől délre, a Vashámori erdő nyugati szomszédságában levő, ma legelőnek használt területen található. A Torna-patak déli előterében meredek parttal emelkedik ki a miocén helvét kavics-konglomerátumából felépített Öreghegy, melyet mély vízmosások szabdalnak. A hegy keleti felét borítja az un. Vashámori erdő. Ettől nyugatra egy kopár legelőterület található szintén kisebb-nagyobb vízmosásokkal. Ezek közül az egyik - melyen egy, a hegy felső harmadában eredő forrás vize halad a Torna-patak felé - a legmélyebb, mely a kavics-konglomerátumra települt pleisztocén rétegeket tárja föl. A lelőhely rétegsora a patak szintje felett kb. 60-70 méterrel helyezkedik el.

A pleisztocén rétegsort az üledékek jellege alapján öt nagy egységre - képződési sorrendben: szürke iszap, limonit csik, vasoxid eres

és foltos sárga homok, kissé vályogos lösz, humuszos lösz - lehetett osztani.

Az anyag iszapolási maradékából 17 szárazföldi /főleg nedvességkedvelő/ csigafaj 5703 példánya került elő. Statisztikailag feldolgozható faunát a rétegsornak csak a szürke iszaptól származó mintái tartalmaztak, így az értékelés jórészt erre a rétegre vonatkozik. E mintákban mindvégig a hidegtűrő és nedvességkedvelő Succinea oblonga magas sominanciája a jellemző. Mellette nagyobb számban szinte kizárólag jellegzetesen hidegtűrő fajok /Pupilla sterri, Columella edentula, Vallonia tenuilabris, Vertigo parcedentata/, valamint a nagy ökológiai tűrőképességű Pupilla muscorum található.

Ugyaninzen került elő meglepően nagy mennyiségben a fosszilisán igen ritka, szintén hidegtűrő Semilimax kotulae. A lelőhely igen jelentős lelete a pleisztocénben kihalt, Magyarország pleisztocén faunájában igen ritka Succinea schumacheri 94 példánya.

A szürke iszaptól két olyan faj került elő, mely arra utal, hogy az üledék Würmnél nem idősebb. Hazánkban ugyanis ez a két faj /Columella edentula és Vallonia tenuilabris/ Würm-kori üledékekre jellemző.

A kisléptékben történt mintavétel lehetőséget adott arra is, hogy az egyes fajok dominancia-viszonyainak változása alapján rögzíteni lehessen a Würmön belüli kisebb klímaingadozásokat is. A jellegzetes hidegtűrő fajokból álló,

ugyanakkor fajokban nem túl gazdag fauna arra utal, hogy a szürke iszap a Würm egyik glaciálisban képződött. E glaciálison belül a dominancia viszonyok a dominancia viszonyok változása alapján két viszonylag szárazabb és három viszonylag nedvesebb klimaszakasz volt elkülöníthető.

A szelvény üledékeinek kronológiai értékelésénél feltételezve, hogy a felső löszrétegek a W_3 -ban képződtek, két lehetőség kínálkozott. A málakológiai adatok alapján az a feltevés látszik valószínűbbnek, hogy a W_2 stadiális kora szürke iszap és sárga homok W_2 képződményeire közvetlenül a W_3 -ban képződött löszrétegek települtek.

Dr. Bába Károly:

A FOLYÓK HATÁSA AZ ALFÖLD TÁJEGYSÉGEINEK
SZÁRAZFÖLDI MALAKO-FAUNÁJÁRA

Abstracts: Differences of the molluscan fauna of the various geographical units, formed by the rivers crossing the Great Plain, are analysed using the statistical probe of empirical frequency distribution of more than two classes /Sváb 1973/. The author uses the zoogeographical categories of snail material coming from the forests in the so called mineralogenous vegetational succession series along the rivers /Bába 1980/. Rivers Dráva, Danube and Tisza together with their inundation territories show no relevance considering their snail fauna, while the fauna of the smaller areas along the Tisza and its affluents present significant relationship. The faunal elements of only two geographical units of the Great Plain close to the Tisza seem to differ, which is caused by the unevenness in density of waters and also by various characteristics of the watershed areas of the rivers.

Az Alföld szárazföldi csigáinak elhelyezkedésére és megjelenési gyakoriságuk kialakulására az erdőszültségnek és az éghajlati mikrokörzeteknek erős hatása van, ahogy azt Bába 1979/a statisztikai módszerekkel végzett vizsgálatai kimutatták. A hordalékfauna minőségi és mennyiségi összetétel szempontjából a folyóvizek vízgyűjtő területeinek különbözőségei révén

az egyes folyókra jellemző eltéréseket mutat /Bába 1979 b/. A hordalékszállítás mellett jelentős szerepet játszanak a folyók a recens fauna kialakításában is /Bába 1979 b/. A szerző a folyók fauna kialakító szerepét vizsgálta a recens faunára nézve az Alföld tájegységeiben és ezen belül a tiszai Alföld kis és közép tájegységeiben. Ehhez Somogyi 1961. tájfelosztását vette figyelembe. Módszerűl itt is a tapasztalati gyakorisági elosztás kettőnél több osztállyal próbát alkalmazta /Sváb 1973/. Állatföldrajzi egységek, faunakörök 13 természetföldrajzi tájegységben való elosztását hasonlította össze chi² próbával. A folyók fauna kialakító szerepének feltárásához csak a folyót kísérő un. mineralogén növényzeti successiosorból származó csigaanyagot vette figyelembe /füzesek, füzes-nyárasok, szil-tölgy-kőris ligeterdők, gyertyános tölgyesek/. A kulturhatásokból eredő faunadeformálódás ellensúlyozására lo %-os szignifikancia szintet választott.

A vizsgált nagy alföldi tájegységek három részre különülnek. A Dráva sik és a Dunai sik se egymással, se a tiszai alföld tájegységével nem mutat azonosságot. Ez a folyók vizgyűjtő területének különbözőségére utal.

A tiszai alföld tájegységei egymással lazább, szorosabb kapcsolatot mutatnak. A jobb parti Tisza menti kistájak a bal partiakkal mutatnak kapcsolatot. Ez azt jelenti, hogy a Tisza ezen áradási területeinek csigafaunáját a kis vízhozamu folyók kevésbé befolyásolják. Ebben közrejátszik az Északi Kárpátok endemizmusokban való szegénysége is /Soós 1943/. Ugyanakkor a

Körös-Maros köze, beleértve a romániai Temes-közt is, faunaelem összetétele elkülönül a többi bal parti folyó faunaelem összetételétől. Ennek oka Andó 1972 közleményében leirtakkal magyarázható. Andó a tájegységek vízfolyássűrűsége és a vízgyűjtők vízjárás hevessége és csapadékviszonyai alapján a Felső Tisza, Szamos, Kraszna, Sebes és Fekete Köröst, a beömlő kisebb folyókkal, valamint a Kis-Nagy Szamost, Fehér Köröst, Marost, Küküllőket két eltérő csoportba osztotta.

Megállapítható, hogy a szárazföldi fauna kialakulására a klíma, erdőszűtség, talajviszonyok mellett az átfolyó vizek vízgyűjtőjének különbségei s a folyók vízhozambeli, valamint a tájegység folyássűrűségében mutatkozó különbségek is rányomják bélyegüket és alakítják az aktuális faunaképet.

Dr. Kovács Gyula - Dr. Richnovszky Andor:

A VELENCEI-TÓ MALAKOLÓGIAI KUTATÁSA

Abstracts: The molluscan fauna of Lake Velence was examined four times so far: in 1907 by Kormos, in 1951 by Tolnai, in 1969 by Kovács and Richnovszky and last in 1979 by Andrikovics and Felföldy. The same species, though in different quantity were found. Most of them /14 species/ were uncovered in 1907, while in 1979 their number decreased to 9. The largest variety of species is to be found along streamlet Császár, as it is well displayed by the great quantity of the empty shells at the area where the streamlet flows into the lake.

A Velencei-tó malakológiai vizsgálata 1907-ben kezdődött el és még ma is tart. Andrikovics, Felföldy, Kormos, Kovács, Richnovszky és Tolnai végzett vizsgálatokat és kutatásokat a tóban és annak környékén. Alapvető hiba minden esetben az volt, hogy a vizsgálatok mindig csak a tó egy részére terjedtek ki, többnyire azonos területekre. Így a tó egészéről ma sem mondhatunk biztosat. Így alakulhatott ki azután egy olyan téves nézet, hogy talán nincs is már puhatestű a tóban vagy ha van az legfeljebb csiga, de kagyló biztosan nincs.

Jelenleg is elsősorban a tó DNY-i fele kutatott, az előforduló fajok többsége is innét került elő. KORMOS 1907-ben a zombékokról és a nyilt

vizből 14 fajt irt le, TOLNAI 1951-ben hármát, KOVÁCS és RICHNOVSZKY 1969-ben hat fajt talált, míg FELFÖLDY és ANDRIKOVICS 1979-ben kilencet. Ezek, természetesen mind élő állatok voltak azt igazolva, hogy a tóban élnek puhatestűek. Említésre azonban mindenképp méltó, hogy nagytestű faj nem került elő, illetve ezeknek mindig csak kicsi, fiatal példánya, ugyanakkor a meder kotrása során, valamint a zombékokról nagytestű fajok üres héja tömegesen található. Ugyancsak érdekes, hogy az egyedszám is csekély. Még talán az un. Német-tisztás volt a leggazdagabb mert onnét 12 élő állat került begyűjtésre. A Császár-patak beömlése után található Fekete-víz viszont üres héjakban nagyon gazdag, ami arra enged következtetni, hogy a Császár-patak, illetve vizgyűjtő területe gazdagabb fajokban mint maga a tó, illetve a tóba került fajok nem találják meg a számukra szükséges létfeltételeket.

Az előfordult fajok jegyzéke:

1907 /KORMOS/: *Viviparus contectus*, *Valvata cristata*, *Bithynia tentaculata*, *Lymnaea stagnalis*, *Lymnaea palustris*, *L. truncatula*, *L. peregra ovata*, *Physa fontinalis*, *Planorbarius corneus*, *Planorbis planorbis*, *Anisus spirorbis*, *A. vorticulus*, *Armiger crista*, *Segmentina nitida*

1951 /TOLNAI/: *Lymnaea stagnalis*, *Planorbarius corneus*, *Planorbis planorbis*

1969 /KOVÁCS - RICHNOVSZKY/: *Viviparus acerosus*, *Bithynia tentaculata*, *Lymnaea stagnalis*, *L. palustris*, *L. peregra ovata*, *Planorbis planorbis*

1979 /ANDRIKOVICS - FELFÖLDY/: *Valvata cristata*, *Bithynia tentaculata*, *Acroloxus lacustris*/!/, *Lymnaea stagnalis*, *Physa fontinalis*, *Planorbis planorbis*, *Anisus vorticulus*, *Armiger crista*, *Hippeutis complanatus*.

Dr. Merényi László:

NÉHÁNY MIKROMORFOLÓGIAI ADAT CSIGÁKNÁL

Abstracts: In course of anatomical examination of the molluscs, beside the genital organs, the digestive system also deserves attention with special view on the structure of the radula. The in situ examination of the organs and systems as well as their histological analysis may yield valuable details to help the taxonomical grouping.

A fajok rendszertani besorolásakor a puhatestűek belső anatómiai felépítését feltétlenül figyelembe kell vennünk. Elsősorban a szaporító szervek rendszerét vizsgáljuk úgy, hogy részben vagy teljesen kiemeljük környezetéből. A nemi mirigytól az ivarnyílásig sorrendben leírjuk az egyes morfológiailag jól elkülönülő szerveket és azok kapcsolódásait. Esetenként ez a módszer nagy segítséget ad a faji besoroláshoz. Egyes fajok pontos meghatározását azonban ezzel a módszerrel nem tudjuk biztosan elvégezni. Ilyen esetekben más morfológiai bélyegek figyelembevételére is szükségünk van.

A gonad mikroszkópos szerkezete ad bizonyos segítséget a rendszerezésben. Az egymáshoz rendszertanilag közel álló fajok esetében az ondósejtek alakja, mérete és a mirigyacinusban előforduló csoportok száma más-más.

Az ivarszerv-rendszer további alkotó szerveinek szövettani szerkezete az azonos funkció következtében morfológiailag azonos sejtféleségekből épül fel. Értékelhető eltérést mutat még az egyes fajok penis kereszt- illetve hosszmeteszete is.

Mint az eddigiekből kitűnik egyetlen szerv vagy akár egy szervrendszer morfológiai vizsgálata kevés a faji besoroláshoz. Az emésztőszer-rendszer a nemi-szervrendszerhez hasonlóan fajonként eltérő jellegzetességeket viselhet magán. A rúdula nagysága, a rajta levő fogsorok száma, az egy sorban levő fogak száma, a centralis, lateralis és marginalis fogak alakja, a fogcsucok száma stb. felhasználható jegyek a meghatározásnál. A bélcső további szakaszánál a nyálmirigyek alakja, nagysága, a gyomor, a bélcső hossza, lefutása mind figyelemre méltó.

Általánosságban az állat tájanatómiája, a szervek elhelyezkedési viszonyai fontosak. Nem célszerű tehát egy-egy szervrendszert - előzetes pontos megfigyelés és képi rögzítést mellőzve - környezetéből kiemelve vizsgálni, mert így sok értékes adattól fosztjuk meg magunkat.

A vizsgálatok során a vizsgált egyedek külső méretei és a gyűjtés időpontja feltétlenül szükséges adat, mert ezekből az állat korára és funkcionális állapotára következtethetünk. Az alapos vizsgálathoz több egyed feldolgozása szükséges.

Szabó Sándor:

VIZICSIGA ELOSZLÁSVIZSGÁLATOK A KISKUNSAÍGI
NEMZETI PARK KISKUNSAÍGI PUSZTA TERÜLETÉN

Abstracts: The paper presents the practical application of the diffusion analyses of the water-snails. The snails of the examined area showed unequal dispersion in spring and in autumn while in the other two periods they pictured, dependent of the oecological valantion of the species, insular, commulative, and also in one case equal dispersion. In water with extreme oecological characteristics only the Planorbis planorbis species displays optimal distribution, its seasonal populational change can be observed especially well. Summer dessication is followed by mass dilapidation, which is surviced only by some single entities hiding in the slime.

E munka a vizicsiga eloszlásvizsgálatok gyakorlati alkalmazását mutatja be. Az eloszlásvizsgálatokat a KNP Kiskunsági Pusztá területén /vizgyűjtőárok/, illetve a KNP határától kb. 250-300 m-re levő Háromszögi tóban végeztem. A fő célkitűzésem az volt, hogy a fajok eloszlásképei hogyan jellemzik az adott biotópot és időszakot.

A Kiskunsági Pusztá vizben igen szegény, csak tavasszal vannak belviz jellegű vizállások. A nyári időszakban viz csak a pusztás átszelő csatornáknak van. A vizek növényzetben szegények, mélységük csekély, gyorsan felmelegedők és pH tartalmuk magas /8,1-9,3/. A vizsgált pontok vizei nyáron a nagy meleg hatására gyakran kiszáradnak így időszakos jellegűek. A vizsgálatok tárgya volt az is, hogy a kiszáradás után az iszapban milyen arányban vannak még élő egyedek. A felvételek tavasz eleji, tavasz végi, nyár eleji, nyári, nyárutóli időszakban történtek 1980-ban.

Az eloszlásvizsgálatokhoz az érintkező négyzetek módszerét alkalmaztam /25 db 25x25 cm-es négyzet/. A felvételek három szinten történtek. A vizsgálat során részletesen feljegyeztem a biotóp ökológiai adatait. A terepmunka után az anyag meghatározása, illetve cönológiai elemzése történt. /SZABÓ, SOÓSIANA 9./.

Eredmények: A vizsgálatok anyagát 6 faj 2009 egyede adta /KNP vízelvezető árok, Háromszögi tó/: 1. *Lymnaea stagnalis* /-, 40 db/; 2. *Lymnaea peregra* /18, 67 db/; 3. *Physa fontinalis* /-, 1 db/; *Planorbarius corneus* /-, 32 db/; 5. *Planorbis spirorbis* /1639, 250 db/; *Succinea oblonga* /22, -/.

a. KNP vizelvezető árok: A gyűjtőhelyen 3 fajt találtam. A *L. peregra*, *S. oblonga* fajok nagyon csekély abudanciával /0,08-0,72/ rendelkeztek és a *S. oblonga* nyári inzularis /szigetszerű/ eloszlásképe kivételével inekvális /egyenlőtlen, véletlenszerű/ diszperziót mutattak. Ez a viztípusnak a két faj számára való kedvezőtlenessége adta. /A szigetszerű feldusulás a *Hottonia* növényen volt./ A viztípus karakterállatának eloszlásviszonyai /*Pl. spirorbis*/ jól mutatják a populáció évszakos ritmusát. A tavasz eleji gyűjtéskor 0,08-as abudanciával inekvális /véletlenszerű/, majd a nyári gyűjtésig folyamatosan növekvő egyedszámmal kumulatív /feldusuló/, sőt júliusban a 100 %-os konstanciával ekvális /egyenletes/ eloszlásképet mutat. Az augusztus eleji kiszáradáskor tömeges pusztulás állt be; a 10 cm mélységig terjedő iszapvizsgálatnál csak néhány egyedet találtam inekvális /véletlenszerű/ diszperzióval. A szintek között nincs lényeges különbség, de a felszínen csak a *Cladophora* növény jelenlétéig vannak a *Pl. spirorbis* egyedei.

b. Háromszögi-tó: A gyűjtőhelyen 6 fajt találtam. A *Pl. corneus* tavasz végi, a *L. peregra* nyár eleji és a *L. stagnalis* a nyári időszakban inzularis /szigetszerű/ eloszlásképe volt. A *Pl. corneus* a növényi detritussal a *L. stagnalis* és *peregra* a *Hottonia* növényvel mutat kapcsolatot. A gyűjtőhelyen a legkedvezőbb eloszlásképe a *Pl. spirorbis*nak volt a *Hottoniához* kumulatív /feldusuló/ diszperzióval kapcsolódva. Ezeknek a fajoknak más időszakban, valamint a többi fajnak inekvális /egyenlőtlen,

véletlenszerű/ eloszlásképe volt. A kiszáradást követő iszapvizsgálat során, a vizsgált ponton csak a *Physa fontinalis* élő egyedét találtam. A szintek közül főként a növényzeten és az aljzaton tartózkodnak a csigák. A felszínen csak a *L. stagnalis*, *L. peregra* és *Pl. corneus* egyedei voltak.

Varga András:

ADATOK A STREPTOPELIA TURTUR /GERLE/ CSIGA-
FOGYASZTÁSÁHOZ

Abstracts: 14 species of snails could be identified in the stomach content of a Streptopelia turtur potted in Gyöngyös on the 25th of June, 1978. Richness of species is due, probably, to soil amelioration with caustic sludge attracting several species hitherto unknown on the territory. The bird must have picked the snail shells up as crushing stones.

1978. VI. 25-én Gyöngyösön a viztorony közelében elejtett gerle /*Streptopelia turtur*/ begyében a következő táplálékot találtam: 10,65 cm³ buza, gyommagvak és 1-2 db Isopoda páncél, valamint 1,76 cm³ csiga és kagylóhéj. A 12,32 cm³-es begytartalom 13,55 %-a puhatestűekből adódott, fajok szerint az alábbi megoszlásban: *Valvata cristata* /1 db/, *Lymnaea* sp. /1-2 héjtöredék/, *L. truncatula* /1 db/, *Anisus spirorbis* /1 db/, *Succinea oblonga* /2 db/, *Pupilla muscorum* /1 db, szájadék/, *Vallonia pulchella* /18 db/, *Chondrula tridens* /2 db/, *Helicella obvia* /23 db/, *Monacha cartusina* /héjtörmelék/, *Perforatella rubiginosa* /1 db/, *Helicidae* héjtörmelék /2 faj/, *Sphaerium* sp. /4 db/. Élve csupán a *Helicella obvia*t és néhány *Vallonia pulchella*t evett fel a madár. Ez a fajgazdagság /14 faj!/ abból adódik, hogy a gyűjtési területen mészsizapos talajjavítást

végezettek, s ezáltal igen nagy mennyiségben egy sor olyan faj üres háza került a gabonatáblára, ami a területen egyébként nem fordul elő. Az üres házakat zuzókavicsként vehette fel a madár, ezt támasztja alá az is, hogy a begyartalmában zuzókövet nem találtam. Egy gyomortartalmat vizsgáltam Börgöndről /1959. VIII.15./, de ez csupán magvakat tartalmazott. A két szélsőséges példa az alkalomszerű csigafelvételt bizonyítja.

Varga András:

A MISKOLCI HERMAN OTTÓ MUZEUM
MOLLUSCA-GYŰJTEMÉNYE

The natural scientific collection of the Herman Ottó Museum has been enriched with two significant malacological bequests. István Vásárhelyi's collection contains 5-6000 items of Hungarian species, while Tibor Wirth's collection of 1000-1500 items completes the museum collection with malacological material of the surrounding countries /Czechoslovakia, Romania, Bulgaria/. The latter collection proves the appearance of two new species /*Hygromia kovacsi* from Romania and *Clausilia dubia* from Bulgaria/. The scientific elaboration of the two collections yielded so far six publications.

Az elmúlt évek során alkalmam nyílt a Herman Ottó Múzeum Mollusca-gyűjteményének feldolgozására. Két jelentős hagyatéki anyag megvásárlásával igen komoly, becslésem szerint 5-6000 tételes csiga és kagylóanyaggal gyarapodott a múzeum.

Vásárhelyi István 1968-ban bekövetkezett halálával gyűjteménye gazdátlanra vált. Ez az anyag 1976-ban került a múzeum tulajdonába. Elsősorban hazai faunisztikai adatokat tartalmaz. Néhány évvel később Wirth Tibor halálát követően teljes gyűjteménye, s ezek között a Mollusca

anyaga is a Herman Ottó Muzeumba került /1978/. Az 1000-1500 tételes anyag Magyarország, Csehszlovákia, Románia és Bulgária területéről származik. Néhány tudományos érdekességgel is szolgált: Clausilia dubia Bulgáriából és Hygromia kovacsi Romániából /mindkettő a jelzett ország területére új/.

A Herman Ottó Múzeum Mollusca-gyűjteményéről az alábbi dolgozatok jelentek meg, illetve készültek el:

Vásárhelyi István gyűjteményének adatait három dolgozat tartalmazza: az első rész a Herman Ottó Múzeum Évkönyve 19. kötetében, a második rész a Fol. His.-nat. Mus. Matr. 6. kötetében jelent meg, a harmadik rész a 7. kötetben fog megjelenni /ez a rész a Mollusca-anyag ismertetésén túl a gyűjtemény gerinces anyagának, elsősorban a garatfoggyűjteménynek adatait is tartalmazza/.

A Wirth gyűjteményről három dolgozat készült el, ezek a Soósiana 1981. évi 20. kötetében jelennek meg: Wirth Tibor gyűjteménye a Herman Ottó Múzeumban; Mumifikálódott Daudebardiák boncolása; Hygromia kovacsi első romániai előfordulása.

Varga András:

A HOMONNAY GYŰJTEMÉNYBEN TALÁLHATÓ
PUHATESTŰEK

Mátra Museum in Gyöngyös has been enriched with Dr. Nándor Homonnay's bequest in 1982. The mounted birds of the collection were sent to Mosonmagyaróvár, while the eggs, bones, stomach contents, the molluscan and the palaeontological material were presented to Gyöngyös. The paper contains the elaboration of the stomach content of 58 bird species /129 individuals/ and the description of the snail and shell collection /30 groups, 258 items/.

A Mátra Múzeum Természettudományi Gyűjteménye 1982. I. 12-én értékes anyaggal - dr. HOMONNAY NÁNDOR hagyatékával gyarapodott. A gyűjtemény madárbőr preparátumai Mosonmagyaróvárra, a tojás-, csont-, gyomortartalom-, puhatestű- és az őslénytani anyag Gyöngyösre került. Közleményemben ismertetem 58 madárfaj /129 példány/ gyomortartalmának feldolgozását, valamint a hagyaték csiga és kagylóanyagát /30 tétel, 258 db/.

Dr. HOMONNAY NÁNDOR /született: Apatin, 1912. XI. 15., meghalt: Budapest, 1976. VI. 27. -- ornitológus/ részletes életrajzi adatait az Aquila 1977. évi kötete /84:121-122 oldal/ tartalmazza.

Malakológiai gyűjteménye vagy gyűjteménytöredéke 30 tételt /258 db/ tartalmaz, /ebből 7 tétel, 9 db lelőhely nélküli, tengeri/. Az anyag kivétel nélkül Pócsmegyerről származik /1954. IX. 12./:

Theodoxus danubialis /6/, Viviparus contectus /2/, V. acerosus /52/, Lithoglyphus naticoides /23/, Fagotia acicularis /7/, F. esperi /29/, Lymnaea stagnalis /5/, L. peregra /2/, Planorbarius corneus /6/, Planorbis planorbis /6/, Zebrina detrita /1/, Helicella obvia /1/, Monacha cartusiana /1/, Helicigona arbustorum /1/, Cepaea vindobonensis /1/, Helix pomatia /1/, Unio pictorum /5/, U. tumidus /2/, U. crassus /12/, Anodonta anatina /2/, A. cygnaea /4/, Dreissena polymorpha /12/, Sphaerium rivicola /4/.

/"Planorbis, Adony, 1954. IX. 2." feliratu lelőhelycédulája alapján feltételezhető, hogy gyűjteményének csupán töredéke kerülhetett Gyöngyösre./

A gyomortartalmak ismertetése

Podiceps ruficollis /kis vöcsök/: Dinnyés 1959. X. 2. /1 db/.

Podiceps nigricollis /feketenyaku vöcsök/: Velencei-tó 1959. VIII. 11.

- Ardea purpurea* /vörös gém/: Dinnyés 1959. VIII.
11., 26., VIII. 11., 1960. IV. 24., V. 20.
/összesen 5 db/.
- Ardeola ralloides* /üstökösgém/: Dinnyés 1959.
VIII.17. /1 db/.
- Ixobrychus minutus* /pocgém/: Agárd, Madárvárta
1959. IX. 5., Dinnyés 1959. X. 2. /összesen
2 db/.
- Ciconia ciconia* /gólya/: Fülöpháza: Szivós tó
1962. VI. 22. /2 db köpet a fészkek mellett/.
- Anser fabalis* /vetési lud/: Dinnyés 1959. XII.
3. /1 db/.
- Anas platyrhynchos* /tőkésréce/: Dinnyés 1960. V.
31. /2 db/.
- Anas quequedula* /böjti réce/: Dinnyés: Förtő
1960. V. 30.: indet héjtörmelék és 1 db
Valvata cristata.
- Anas crecca* /csörgő réce/: Börgönd 1959. VIII.
14. /1 db/.
- Anas penelope* /fütyülő réce/: Dinnyés 1959. X.
18. /2 db/.
- Aythya nyroca* /cigányréce/: Dinnyés 1960. V.
31.: felismerhetetlen héjtörmelék és
Bithynia tentaculata /1 csucs, 2 operculum/
uitt.: 1960. V. 31.: 1 db Lymnaea sp. /csucs/.
- Falco vespertinus* /kékvércse/: Szivós-szék /Kecs-
kemét mellett/ 1968. V. 21. /1 db/.
- Phasianus colchicus* /fácán/: Agárd 1959. XI. 22.,
XII. 20., Dinnyés 1959. XI. 2., 24. /össze-
sen 5 db/.

- Rallus aquaticus /guvat/: Börgönd 1959. VII. 15., Dinnyés 1959. VIII. 8./ összesen: 2 db/.
- Porzana parva /kis vizicsibe/: Dinnyés 1960. VI. 4. /1 db/.
- Porzana pusilla /pettyes vizicsibe/: Dinnyés 1959. VIII. 8.: indet. héjtöredék /1 db, igen apró/.
- Fulica atra /szárcsa/: Dinnyés 1960. V. 31.: héjtörmelék /jelentős mennyiség/; Gárdony 1959. IX. 14., Velencei-tó 1959. VIII. 11.: indet. héjtörmelék /cca. a gyomortartalom 20 %/. /Összesen: 3 db/
- Vanellus vanellus /bibic/: Agárd, Madárvárta 1959. VI. 27.: 1 db Chondrula tridens /szájadék/, uitt.: 1959. VI. 27., Börgönd, Förtő 1960. V. 30.: 1 db Anisus spirorbis, Szivós-szék /Fülöpháza/ 1962. VII. 4., 1963. V. 21. /Összesen: 5 db/.
- Tringa totanus /piroslábu cankó/: Agárd: Madárvárta 1959. IX. 5., Dinnyés 1959. VIII. 13. /2 db./, uitt.: 1960. VI. 12.: 3 db. Anisus spirorbis és a gyomortartalom kb. 40 % vsz. Anisus héjtörmelék /összesen 4 db/.
- Calidris sp. /partfutó/: Dinnyés 1959. IX. 5. /1 db/.

Philomachus pugnax /pajzsoscankó/: Dinnyés
1959. IX. 5., 1 db. indet. héjtörmelék
/1 db/.

Larus ridibundus /dankasirály/: Dinnyés 1960.
V. 17., Szivós-szék /Kecskemét mellett/
1962. V. 9. /1 db/, 1963. V. 21. /3 db/.
Összesen 5 db.

Chlidonias nigra /kormos szerkő/: Dinnyés 1959.
V. 12., VI. 18., VII. 6. /2 db/, 1960. V.
31. /összesen: 5 db/.

Streptopelia turtur /gerle/: Börgönd 1959.
VIII. 15. /1 db/.

Streptopelia decaocto /balkáni gerle/: lelő-
hely?: 1959. VII. 27.: 1 db Vallonia
pulchella, 1 db. Chondrula tridens, Agárd
1959. VIII. 14.: ld. /juv/ Helicopsis
striata, uitt.: 1959. VIII. 27., 30., IX.
1., 14., Ábrahámhegy 1960. I. 21., 1961.
V. 3.: 1 db. Vallonia costata, uitt.:
1961. IV. 3., Szivós-szék 1963. V. 21.:
2 db indet héjtörmelék, 1 db. Succinea
oblonga, 1 db. Pupilla muscorum, 1 db.
Chondrula tridens. Összesen 10 db.

Athene noctua /kuvik/: Agárd: Várta 1959. IV.
16. /1 db/.

Caprimulgus europaeus /lappantyú/: Drégelypa-
lánk 1961. VII. 3. /1 db/.

- Merops apiaster* /gyurgyalag/: Agárd: Agárdpuszta 1959. VI. 16. /2 db/, Agárd 1959. VIII. 30., Besenyő /Fehér m./ 1960. VII. 29., VIII. 2. Összesen: 5 db.
- Coracias garrulus* /szalakóta/: Agárd: Annamajor: 1959. V. 25.: 3 db indet. héjtörmelék.
- Picus viridis* /zöld küllő/: Agárd 1959. IX. 13.
- Dendrocopus major* /nagy fakopáncs/: Ábrahámhegy ? . VII. 17., Drégelypalánk 1961. VII. 5. /2 db/.
- Alauda arvensis* /pacsirta/: Dinnyés 1959. VIII. 26. /3 db/, uitt.: Förtő 1960. V. 17. /2 db/. Összesen 5 db.
- Galerida cristata* /pipiske/: Agárd 1959. IX. 14.: Chondrula tridens /3 db szájadéktöredék/.
- Melanocorypha calandra* /kalandra/: Dinnyés 1950. VIII. 26., 1960. VI. 4. /összesen: 2 db/.
- Hirundo rustica* /füstifecske/: Agárd 1959. IX. 13., Agárd, Madárvárta 1959. VIII. 25., Börgönd 1959. VIII. 15./ összesen 3 db/.
- Oriolus oriolus* /sárgarigó/: Agárd 1959. VIII. 14. /3 db/, 30. /1 db/, IX. 13. /1 db/, Drégelypalánk 1961. VII. 18. /1 db/. Összesen: 6 db.

- Coloeus monedula* /csóka/: Tata 1968. IV. 3o.
/2 db/.
- Garrulus glandarius* /szajkó/: Drégelypalánk
1961. VII. 17. /1 db/.
- Sitta europaea* /csuszka/: Drégelypalánk 1961.
VII. 18. /1 db/.
- Turdus merula* /fekete rigó/: Drégelypalánk 1961.
VII. 5. /1 db/.
- Turdus pilaris* /fenyőrigó/: Dinnyés 1959. XI.
25. /1 db/.
- Turdus philomelos* /énekes rigó/: Drégelypalánk
1961. VII. 17. /1 db/.
- Sylvia sp.* /poszáta/: Agárd 1959. IX. 14.
/1 db/.
- Sylvia communis* /mezei poszáta/: Agárd 1959.
IX. 14. /1 db/.
- Acrocephalus arundinaceus* /nádirigó/: Agárd
Madárvárta 1959. VIII. 9., lo./ összesen
2 db/.
- Acrocephalus scirpaceus* /cserregő nádi poszáta/:
Agárd, Madárvárta 1959. VIII. 10. /1 db/.
- Muscicapa albicollis* /örvös légykapó/: Agárd
1959. IX. 14. /1 db/.

- Anthus campestris* /parlagi pityer/: Drégelypalánk 1961. VII. 18. /1 db/.
- Anthus trivialis* /erdei pityer/: Agárd 1959. IX. 13. /1 db/.
- Motacilla alba* /barázdabillegető/: Agárd 1959. IX. 13., Szivós, Szappan-szék 1963. V. 21. /összesen 2 db/.
- Motacilla flava* /sárga billegető/: Börgönd 1959. VIII. 15. /1 db/, Dinnyés 1959. VIII. 15. /2 db/, 26. /1 db/. Összesen: 4 db.
- Lanius minor* /kis őrgébics/: Szivós Hattyu-szék /Kecskemét mellett/ 1963. V. 21.: 1 db
Trichia hispida, Szivós-szék /kondorosi részen/ 1963. V. 21., Dinnyés 1960. VI. 4. Összesen: 3 db.
- Lanius collurio* /tövisszuró gébics/: Drégelypalánk 1961. VII. 4., Dinnyés 1959. VIII. 26. Összesen: 2 db.
- Sturnus vulgaris* /seregély/: Dinnyés 1959. IX. 15.: indet héjtörmelék; utt.: IX. 13.: 1 db
Chondrula tridens /szájadék/, 1 db Pupilla muscorum, utt.: IX. 15.: 1 db Helicopsis striata, Tata 1968. IV. 30. Összesen: 4 db.
- Carduelis carduelis* /tengelic/: Agárd 1959. IX. 14. /1 db/.
- Emberiza schoeniclus* /nádi sármány/: Börgönd 1959. VIII. 15., Dinnyés 1959. XI. 24., XII. 3. Összesen: 3 db.

Összegezve: 58 madárfajból 12 faj 20 példányánál találok csigafogyasztással: *Anas querquedula* /egy eset/, *Aythya niroca* /két eset/, *Porsana pusilla* /egy eset/, *Fulica atra* /két eset/, *Vanellus vanellus* /két eset/, *Tringa totanus* /egy eset/, *Philomachus pugnax* /egy eset/, *Streptopelia decaocto* /négy eset/, *Coracias garrulus* /egy eset/, *Galerida cristata* /egy eset/, *Lanius minor* /egy eset/, *Sturnus vulgaris* /3 eset/.

Dr. Bába Károly:

A BÜKKI NEMZETI PARK KUTATÁS HELYZETE
1981 ÉVBEN

A Bükk Nemzeti Park kutatása több területen indult meg 1981 évben. Több csoport tervszerű munkával kívánja megállapítani mi található meg és mi változik meg a Bükk mollusca faunájában.

A csoportok a fosszilis és recens puhatestűek után kutatnak. Az idei évben a Csunya völgyben dolgozott több héten át a Füköh Levente által vezetett barlang és kőfülke feltáró tábor, mely bázishelye volt a szárazföldi csigákat kutatóknak is. Vizi puhatestűek feltárása is megkezdődött elsősorban a patakrendszerekben. A recens vizsgálatokat talajtani, növénytani, vízkémiai, fény, mikroklimatikus mérések is kísérik. A feldolgozás szervezeten történik. Külön folyik a talajminták válogatása, külön a határozás, raktározás. A gyöngyösi Mátra Múzeum és munkatársa Varga András a nélkülözhetetlen tároló és eszközszükségletét is fedezi a kutatásoknak. Talajcsapdázás is folyik a Bükk Nemzeti Park területén. A Nemzeti Park kutatása az Országos Környezet és Természetvédelmi Hivatal közvetlen gondozásából a Magyar Tudományos Akadémia egy kutatóhelyének felügyelete alá kerül. A további kutatásokat pontos időben évi jelentés leadásával kell folytatni.

A Bükk kutatásában a malakológusok mellett a mienkhez hasonló pályázat elnyerésével több más munkacsoport is részt vesz.

FELHIVÁS A BNP TERÜLETÉN FOLYTATANDÓ
KUTATÓMUNKÁRA

A BNP Igazgatósága azzal a kéréssel fordul minden - a területén dolgozó - kutatóhoz, hogy a BNP értékleltárának összeállításában vegyen részt.

Nemzeti parkunk egy részén az erdőgazdasági üzemtervek érvénye a közeljövőben lejár. Az új üzemtervezési munkákat a MÉM Erdőrendezési Szolgálatának Üzemtervezési Irodája 1983-ban kezdi meg, a szilvásvárad erdészeti területén /Szilvásvárad és Nagyvisnyó községhatár/.

A MÉM és az OKTH közös állásfoglalása szerint természetvédelmi törekvéseinket az erdőgazdálkodási üzemtervekben megfogalmazott hosszú távú gazdálkodási tervekbe kell beépítenünk. Erre a lépésre 10 évenként nyílik lehetőség!

Ennek előfeltétele, hogy az érintett községhatárok természeti értékeit erdőrészlet mélységig föltárjuk, s a róluk készült leltárt, valamint

a megóvásukat célzó erdőgazdálkodási elvárásainkat már az üzemtervezési munkák megkezdése előtt rögzítsük.

E programunk végrehajtásához kérjük az Önök segítségét. Kérjük ezért, hogy ez éves kutatási programjukat sziveskedjenek az említett község-határok területére összpontosítani. A feltárt természeti értékeket erdőrészlet mélységig listázni, s azokat a későbbiek folyamán rendelkezésre bocsátott 1:10000 méretarányú erdőgazdasági üzemi térképen értékelhető módon jelezni. A munka eredményét kérjük év végén a BNP Igazgatóság rendelkezésére bocsátani.

Szives támogatásukat előre is köszönve:

BNP IGAZGATÓSÁGA

KIADVÁNY-ISMERTETÉS

Soósiana 9. /szerk: dr. Richnovszky Andor/

A Soósiana 9. kötetében 13 szerző 17 cikke található. A szerzők dolgozatai áttekintést adnak a hazai malakológiai kutatás legújabb eredményeiről. A kötetben a többségben lévő faunisztikai cikkek mellett megtalálhatók az elmúlt időszak magyar és nemzetközi malakológiai táncskozásról készült beszámolók, a csigák életmódját ismertető cikkek, anatómiai ismertetés, a magyar csiga-fauna állatföldrajzi felosztása, holocén faunafeldolgozás, malakológiai évfordulók, rövid hírek, könyvismertetés.

A kötetben szereplő dolgozatok:

Bába, K.: Beszámoló a VII. Nemzetközi Malakológiai kongresszusról.

Bába, K.: Magyarország szárazföldi csigáira vonatkozó új állatföldrajzi felosztás tanulságai.

Bognár, F.: A *Helisoma nigricans* /Say/ és a *Lymnaea peregra* /O.F.Müll./ életmódja.

Domokos, T.: Megjegyzések egyes Anisus-fajok növekedési vonalaival kapcsolatban.

- Drimmer, L.: Beszámoló az V. Magyar Malakológus találkozóról /1980./.
- Erőss, Z.: *Vertigo substriata* /Jeffreys 1833/ a Börzsöny-hegységben.
- Füköh, L.: A Kis-kőhádi-zsomboly holocén Mollusca faunája.
- Kiss, É.: Malakológiai évfordulók, 1981.
- Kiss, É.: A magyarországi recens Clausiliidák garatredői.
- Pintér, I.: A malakológiai felkutatottság mértékének kiszámítása becsléssel.
- Pintér, I.: Zala megye malakológiai felmérése.
- Pintér, L. - Varga, A.: Új faj a magyar faunában: *Bulgarica* /~~Bulgarica~~/ *rugicollis* Rossmässler 1936/.
- Podani, J.: Tengeri csigák és kagylók Bartók Béla hagyatékában.
- Suara, R.: Az *Oxychilus hydatinus* /Rossm./ újabb magyarországi lelőhelye.
- Szabó, S.: Adatok a vizicsigák eloszlásvizsgálatához.
- Varga, A.: A *Hygromia kovácsi* Varga et Pintér romániai előfordulása.
- Varga, A.: *Daudebardia*-mumiák anatómiai vizsgálata.

Folia Historico-naturalia Musei Matraensis
/A Mátra Múzeum Természettudományi Közleményei/ 6.
1980. /szerk.: Varga András/

A Mátra Múzeum kiadványa elsősorban Észak-Magyarország területéről közöl feldolgozásokat. A cikkek a természettudományos muzeológia három nagy ágát, a zoológiát, botanikát és paleontológiát ölelik föl. A Megyei Múzeumi Szervezet munkatársai mellett olyan külső szerzők cikkei szerepelnek, akik a Mátra Múzeummal külső munkatársi kapcsolatban vannak, s a terület élővilágának kutatását végzik.

Most elsősorban azoknak a dolgozatoknak az ismertetésére vállalkozunk, melyek malakológiai témájúak. Az évkönyvben hét szerző 8 malakológiai cikke szerepel. Ezek között található őslénytani feldolgozás, gyűjteményismertetés, morfológiai értékelés és új alfaj, illetve új lelőhelyismertetés:

Bába, K. - Varga, A.: A *Boettgerilla pallens*
Simroth újabb lelőhelye.

Domokos, T.: Adatok az Anisus vortex L. faj morfometriájához.

Füköb, L.: Adatok az Upponyi-szoros csigafaunájához.

Kordos, L. - Krolopp, E.: Felső pleisztocén forrásmész-kő-üledék Mollusca és gerinces faunája az egri Dobó-bástya területéről.

Pintér, I.: Somogy megye malakológiai felmérése.

Varga, A.: Vásárhelyi István gyűjteménye a miskolci Herman Ottó Múzeumban /II. Mollusca-Puhatestűek/.

Varga, A.: Egy új Cochlostoma alfaj Jugoszláviából.

Varga, A.: Adatok a Drilus concolor AHR. csigatáplálékához /Col.: Drilidae - Moll.: Helicidae/.

Juhász János: Az Upponyi-szoros mikroklímájának vizsgálata. Főiskolai szakdolgozat 1980. Nyiregyháza. Kézirat.

A szakdolgozat az Upponyi-szoros mikroklímájának vizsgálatával foglalkozik. A szerző két héten keresztül napi 12 alkalommal végzett mikroklíma méréseket a szoros 10 pontján. Dolgozatának malakológiai vonzatát az adja, hogy a vizsgálati időpontban malakológiai gyűjtések is folytak a területen, így később, mint arról a dolgozat is beszámol elkészült a faunának és a klímaadatoknak az együttes elemzése /L! Fol.Hist.-nat.Mus.Matr. 6.1980./.

Az upponyi mérések eredményein túl a dolgozat ismerteti a Putnok térségében működő meteorológiai mérőállomás adatainak feldolgozását is. Így mód nyílt arra, hogy saját mérési eredményeit nagyobb területre is kivetítse.

Ezzel az összehasonlító elemzéssel Észak-Magyarország egy viszonylag nagyobb területének mikroklímáját sikerült leírnia.

A dolgozat jól példázza a malakológiai és klimavizsgálatok kapcsolatának szükségességét és eredményességét.

